

Speech dodenherdenking Etten-Leur 2023

- Mark Verheijen, waarnemend burgemeester

Mijn eerste kennismaking met de Tweede Wereldoorlog was bij het Oorlogsmuseum in Overloon, aan de andere kant van deze provincie. Met mijn lagere schoolklas zagen we tanks, oorlogsmateriaal en filmpjes. Maar echt begrepen deden we het niet.

Op dit moment woon ik in Amsterdam, op honderd meter van de plek waar Anne Frank woonde voordat ze moest onderduiken. En op 50 meter van het huis van haar helpers Miep en Jan Gies. In de Rivierenbuurt waar het wemelt van de *Stolpersteinen* om personen te herdenken, die daar voor de oorlog woonden maar nooit meer terugkeerden. Het maakt het tastbaar, maar echt begrijpen kan ik het nog steeds niet.

En ook in Etten-Leur wordt op tal van plekken de herinnering aan de oorlog levend gehouden. Maar ook die plekken zullen er niet voor zorgen dat we het kunnen begrijpen. Want écht begrijpen zullen we het waarschijnlijk nooit. Toch zijn deze fysieke plekken van onschatbare waarde om de oorlog levend te houden. Want nu er steeds minder mensen onder ons zijn die de gruwelen van de oorlog zelf hebben meegemaakt, wordt herdenken een steeds grotere opgave. Zwaarder. We moeten steeds harder ons best doen om de huidige en volgende generaties te laten voelen hoe gruwelijk de oorlog en hoe waardevol vrede is. En om de herinnering levend te houden.

Herinneringen aan de gruwelen, de onmenselijkheden en zoals filosoof Hannah Arendt het noemde: de 'banaliteit van het kwaad'. Kwaad dat niet zo oogt maar verborgen zit in regels en routines, dat er uiteindelijk voor zorgt dat een hele samenleving verantwoordelijk is voor iets dat daarvoor nog ondenkbaar was.

En zeker ook de herinnering aan de mensen die het slachtoffer waren. Die werden vernietigd. Die vochten voor de vrijheid. Onder hen ook tal van inwoners uit Etten-Leur. Herinneringen aan Samuel Levie die omkwam in de gaskamers van Sobibor of Rosa Andriessie die haar eigen lot in handen nam. Aan Johannes van der Put die werd gemobiliseerd. Voor hem duurde de oorlog slechts enkele dagen, hij sneuvelde bij de gevechten in de eerste dagen van de oorlog. Of onze plaatsgenoot Gerardus van Merode, die tijdens de laatste maanden van de oorlog als krijgsgevangen KNIL-militair omkwam bij een geallieerde aanval op zijn werkkamp in Tokio.

De verhalen van deze en de rest van de 83 onschuldige Etten-Leurenaren die omkwamen tijdens de Tweede Wereldoorlog moeten we blijven vertellen. Tegen elkaar en tegen de volgende generatie.

Ook staan we vandaag stil bij mensen die bij recente oorlogen opkwamen voor onze vrijheid en veiligheid, en daarbij omkwamen. Zo hadden we enkele dagen geleden hier vlakbij in de Trouwkapel een bijeenkomst ter nagedachtenis van Etten-Leurenaar Andre Perigoa die in 2002 om het leven kwam bij een missie in Bosnië.

Herinneren is belangrijk, maar niet genoeg. We moeten ook blijven reflecteren op hoe deze verschrikkingen hebben kunnen plaatsvinden. Ook al kunnen we niet alles begrijpen, dat ontslaat ons niet van de plicht zo iets nooit meer te laten gebeuren. Antisemitisme is nog springlevend, haat is niet uitgeroeid en er worden nog steeds oorlogen gevoerd. Zolang dat het geval is blijven we herdenken. Samen herdenken, juist om te voorkomen. Dat is onze opdracht en onze dure plicht.

"Ik blijf geloven, ondanks alles, in de innerlijke goedheid van de mens", zo schreef Anne Frank in haar dagboek. Als zij dat kon, kunnen wij dat ook. Laten we zo twee minuten stilstaan bij de doden. Bij hen die omkwamen voor onze vrije samenleving en laten we vanaf morgen werken aan vrede en vrijheid.

4 mei 2023